

Kjønnsykdommer og hiv

KJØNNSSYKDOMMER OG HIV

Kjønnssykdommer, eller seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) som de også kalles, smitter via kjønnsorgan, munn og endetarm. Enkelte sykdommer, som hiv og syfilis, overføres også via blod.

Mange kjønnssykdommer gir iblant bare små eller ingen besvær og det gjør at de kan være vanskelige å oppdage. Iblant merker man ikke i det hele tatt at man er smittet. Derfor er det viktig å undersøke seg regelmessig om man har sex som innebærer risiko for smitte. Ettersom man kan få klamydia og gonore i kjønnsorgan, anal, hals og øyne avhengig av hvordan man har hatt sex må prøven tas der infeksjonen kan ha kommet inn i kroppen. Om du tror at du har lus, flatlus eller skabb skal du henvende deg til din lege. Disse sykdommene regnes ikke som kjønnssykdommer.

Ubeskyttet sex

Med ubeskyttet sex menes at man har utsatt seg for en risiko å få kjønnssykdommer. Kjønnssykdommer kan overføres om en slimhinne eller en smittebærende kroppsvæske (sperm, blod, skjedesekret, forsats) kommer i kontakt med en slimhinne. Slimhinner finnes for eksempel på penis, i skjeden, i endetarmen og i munnen. Å bruke kondom er en god måte å beskytte seg mot kjønnssykdommer på.

Kondylom, herpes og syfilis kan også overføres om man gnir kjønnsorganene mot hverandre.

SIKKER SEX

—saker og ting å tenke på

Å ha sikker sex betyr å minimere risikoen for at hiv overføres, og samtidig reduseres risikoen for overføring av andre seksuelle sykdommer. Enten du har sikker sex eller ikke, kan det være lurt å teste seg selv til tider for å være på den sikre siden.

Vaginalt samleie

Ved vaginalt samleie er det svært viktig å bruke kondom for å unngå overføring av hiv og andre kjønnssykdommer. Pass på at kondomet ikke glir av eller sprekker. La kondomet være på gjennom hele samleiet.

Analt samleie

Ved analt samleie er det også svært viktig å bruke kondom og glidemiddel for å unngå overføring av hiv og andre kjønnssykdommer. Kondom med vann- eller silikonbasert glidemiddel gir god beskyttelse. Pass på at kondomet ikke glir av eller sprekker. La kondomet være på gjennom hele samleiet.

Oralsex (munnsex)

Ved oralsex (kontakt mellom kjønnsorganer og munn) kan man tenke på å unngå å få sæd i munnen for å minimere risikoen for hiv-smitte. Skulle du likevel få sæd i munnen, så er det tryggest å spytte det ut i stedet for å svelge. Hvis du ønsker å være enda sikrere, kan du

bruke kondom når du suger penis.

Hvis du slikker en jente, er risikoen for hiv-smitte ganske liten. Men andre kjønnssykdommer kan overføres. Risikoen for hiv øker hvis du får blod i munnen, for eksempel under menstruasjon eller andre blødninger som har oppstått i forbindelse med seksuell aktivitet.

Deling av sexleketøy

Hvis du bruker dildo eller andre sexleketøy, bør du merke deg at det er en risiko for overføring av kjønnssykdommer hvis du ikke har kondom på dildoen eller ikke bytter kondom når den går fra en person til en annen. Rengjør aller helst leketøyet før det føres inn i en annen person. De fleste sexleker rengjøres med såpe og varmt vann.

GONORÉ

Gonoré overføres via ubeskyttet sex. Infeksjonen setter seg i slimhinnen som eksponeres, og smitterisikoen er høy.

Symptomer

Du kan ha fått gonoré dersom det svir når du tisser, dersom det kommer en væske fra urinrøret, skjeden eller endetarmen, eller dersom det gjør vondt i halsen.

Symptomene pleier å komme mellom et par dager og én uke etter at man er blitt smittet. Man kan også være smittet uten å ha noen symptomer i det hele tatt.

Prøvetaking

Legen tar prøve fra urinrøret og livmorhalsen, noen ganger også fra svelget og endetarmen og innsiden av øyelokket. En prøve viser om du er smittet tidligst to dager etter at du hadde sex.

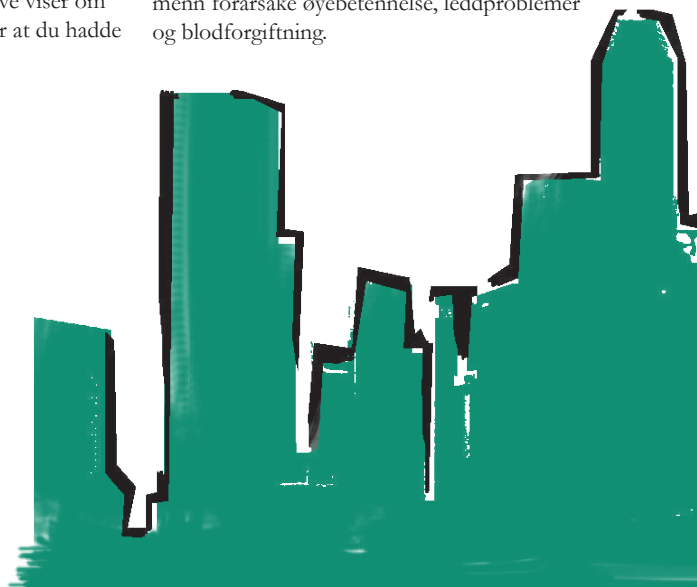
Behandling

Gonoré behandles med antibiotika, som oftest i 10 dager. Behandlingsresultatet må kontrolleres av en lege én eller flere ganger.

Følgesykdommer

Hos kvinnen kan en ubehandlet gonoré forårsake egglederbetennelse, som i sin tur kan lede til kroniske magesmerter, sterilitet og svangerskap utenfor livmoren.

Hos menn kan sykdommen gi testikkelbetennelse eller betennelse i prostata. Gonoréinfeksjon kan hos både kvinner og menn forårsake øyebetennelse, leddproblemer og blodforgiftning.

HEPATITT B

Sykdommen kan overføres gjennom blod og ved ubeskyttet sex.

Symptomer

Du kan ha fått hepatitt om du føler deg syk, om du har dårligere appetitt, om du er trøtt, om huden klør, eller om huden og det hvite i øyet får gul farge («gulsot»).

For en del personer blir infeksjonen langvarig (kronisk infeksjon). Symptomene kan komme uker eller måneder etter at man er blitt smittet.

Prøvetaking

En lege tar en blodprøve som viser om man bærer på infeksjonen eller ikke.

Behandling

Visse hepatittvirusinfeksjoner leger seg selv, mens andre kan forårsake en kronisk infeksjon som i visse tilfeller kan behandles.

Følgesykdommer

En kronisk infeksjon kan lede til skrumplever eller leverkreft.

Husk!
Kondom gir den beste beskyttelsen mot gonorré og hepatitt B.

HERPES

Det finnes to typer herpes: munnherpes og kjønns herpes.

Kjønns herpes kan overføres gjennom ubeskyttet sex, og det må ha vært direkte kontakt for at sykdommen smitter. Det er størst risiko å spre kjønns herpes når man har ferske utslett, men man kan overføre det til noen uten at man selv merker at man har symptomer.

Munnherpes er ikke samme type herpesvirus som kjønns herpes, men munnherpes kan overføres til skjeden eller penis via oralsex.

Symptomer

Typisk for herpesutslag:

- Det er en gruppe små blemmer på rød bunn.
- Blemmene brenner, klør eller svir.
- De går fort i stykker og etter noen dager leges de uten å danne arr.
- De kommer som oftest rundt munnen og på kjønnsorganene, men kan i blant også finnes andre steder på kroppen.

Herpesviruset blir værende i kroppen din hele livet. En del personer får ingen flere utbrudd etter det første. Andre får mange tilbakefall med varierende tidsintervall.

Vanlige årsaker ved tilbakefall er dårligere immunforsvar ved for eksempel infeksjon, forkjølelse, menstruasjon eller stress.

De fleste som har herpes, får ingen symptomer i det hele tatt, men kan likevel gi det videre til andre.

Prøvetaking

Et typisk utslett er tilstrekkelig for å få diagnosen. Det beste er å ta prøver på helt ferske blemmer. Men man kan også ta en blodprøve som viser om du bærer på viruset.

Behandling

Det er ikke mulig å behandle bort herpesviruset. Viruset finnes igjen i nervecellene hele livet. Men det går an å mildne nye utbrudd eller forebygge nye utbrudd med medisin.

Følgesykdommer

I sjeldne tilfeller kan herpes forårsake hjernehinnebetennelse eller komme inn i øyets hornhinne. Tidlig igangsatt behandling lindrer disse komplikasjonene.

KLAMYDIA

Husk!
Kondom gir best mulig
beskyttelse mot herpes
og klamydia.

Klamydia er den mest vanlige kjønnssykdommen i Norge. Sykdommen kan overføres gjennom ubeskyttet sex.

Symptomer

Merk deg at det er veldig vanlig at klamydia ikke gir noen symptomer. Man kan altså ha infeksjon uten noen symptomer i det hele tatt, men likevel føre infeksjonen videre.

De symptomene som kan forekomme, er for eksempel:

- at det svir når man tisser
- at det kommer en væske fra urinrøret, skjeden eller endetarmen.

Symptomene kan komme ca 1-2 uker etter at man er smittet men kan også komme først flere måneder senere.

Prøvetaking

For å få vite om man har klamydia, må man ta en urinprøve eller la legen også ta en prøve fra urinrøret, urinen, livmorhalsen og iblant endetarmen. Prøven kan gi utslag tidligst én uke etter at man har hatt ubeskyttet sex.

Behandling

For å bli frisk må man ta antibiotika. Legen som har ansvaret for behandlingen, gir også opplysninger om når man kan ha sex igjen.

Følgesykdommer

For kvinner kan ubehandlet klamydia lede til egglederbetennelse. Egglederne kan skades så mye at man blir steril eller at risikoen for svangerskap utenfor livmoren øker (ektopisk svangerskap).

For menn kan ubehandlet klamydia lede til bitestikkelbetennelse eller betennelse i prostata, som kan forårsake en nedsatt evne til å få barn. Klamydiainfeksjon kan hos både menn og kvinner forårsake øyebetennelse og leddproblemer.

HIV OG AIDS

Hiv kan overføres gjennom ubeskyttet sex, gjennom blod eller vev, samt fra en gravid kvinne til hennes foster. De vanligste smitteveiene er sex mellom mann og kvinne, samt sex mellom menn.

Symptomer

En person med en hiv-infeksjon har sjelden noen vanskeligheter de første årene. En del får influensalignende symptomer som feber, vondt i halsen og hevelse i lymfekjertlene et par uker etter at man er blitt smittet.

Dette forsvinner etter noen uker, og etter det har man ofte ingen symptomer på mange år, men viruset bryter over tid ned kroppens immunforsvar.

De fleste merker etter hvert tegn på at immunforsvaret er blitt svakere:

- Hovne lymfekjertler
- Soppinfeksjoner i munnslimhinnen
- Helvetesild
- Kraftig vektnedgang
- Hoste
- Vanskelig og langvarig diaré
- Kraftig svette om natten
- Sterk trøtthet

Når viruset formerer seg, forstørres de hvite blodlegemene samtidig som det spres en mengde nye virus som angriper andre hvite blodlegemer. Over tid forstørres en stor del av de hvite blodlegemene av hiv-infeksjonen. Kroppens evne til å forsvare seg mot visse infeksjoner og mot ondartede svulster, minsker da kraftig.

Dette sluttstadiet av hiv-infeksjonen kalles aids, som betyr Acquired Immune Deficiency Syndrome (ervert immunsvikt sykdom).

Prøvetaking

Om man har en hiv-infeksjon, dannes det antistoffer mot viruset som er et sikkert tegn på at viruset finnes i kroppen. En blodprøve viser om du har hiv tidligst 4-12 uker etter at du er blitt smittet.

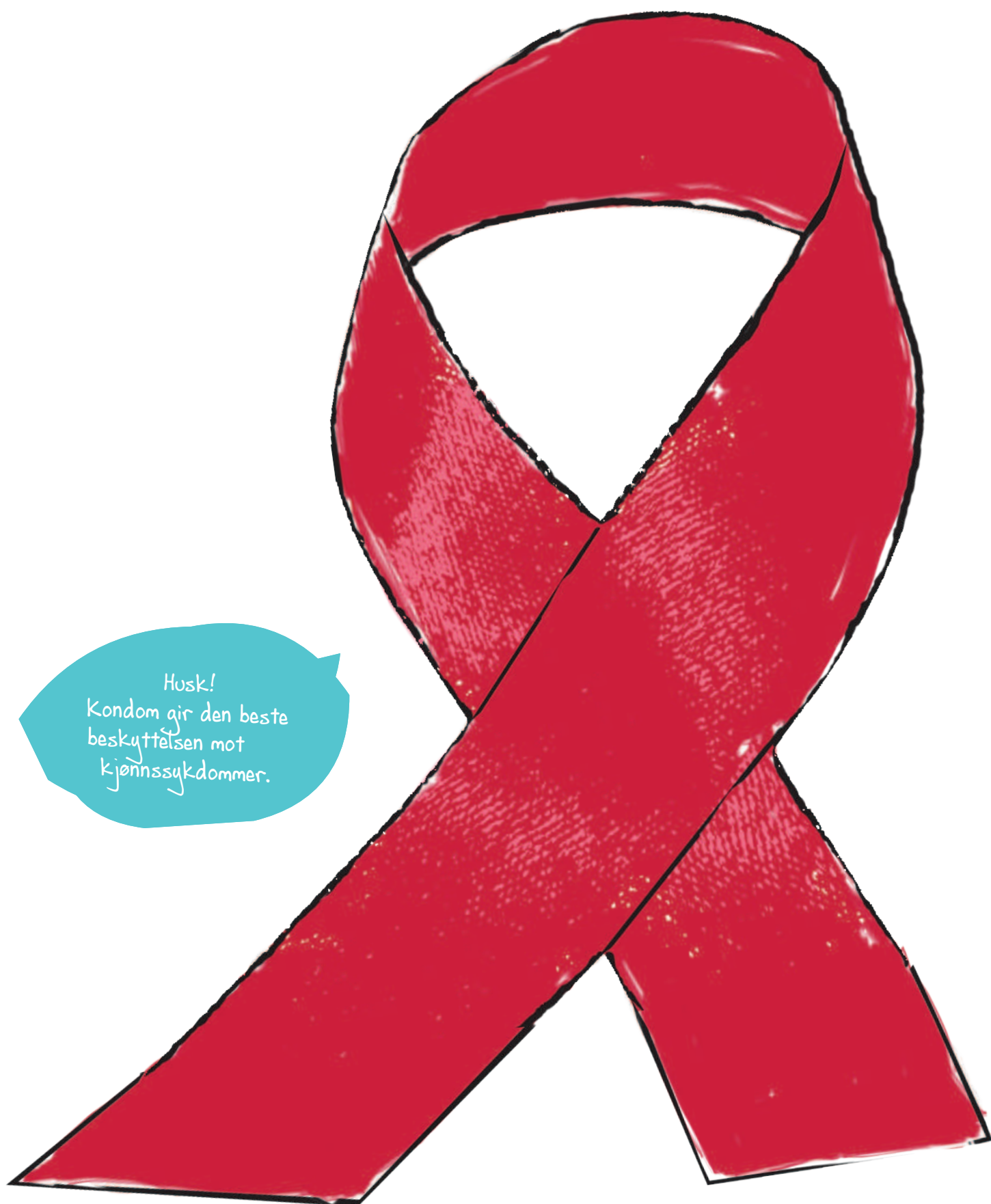
Behandling

Selv om det ennå ikke finnes noe definitivt botemiddel mot hiv, så har helseomsorgen i dag mye å tilby den som er hiv-positiv.

Man arbeider etter tre behandlingsprinsipper:

- Å styrke kroppens eget immunforsvar
- Å bremse hiv-virusets skadeeffekter
- Å forebygge aids-komplikasjoner

I dag finnes det mange ulike registrerte legemidler mot hiv. Dermed har mulighetene til å bremse sykdomsutviklingen økt betydelig.

Husk!
Kondom gir den beste
beskyttelsen mot
kjønnsykdommer.

KONDYLOM

Kondylomer (kjønnsvorter) overføres som oftest gjennom ubeskyttet sex, men kan også overføres om kjønnsorganene gnis mot hverandre. Kondylom forårsakes av et virus som tilhører gruppen «humant papillomavirus» (HPV).

Symptomer

Om man har kondylomer, kan man få langsomt voksende harde hvite vorter i hele underlivet. Vortene kan også sitte rundt og i analåpningen og inne i endetarmen. Man kan også bli smittet med viruset uten at det utvikles synlige vorter, men man kan allikevel føre viruset videre. Det tar minst én måned fra en virusinfeksjon til vortene kommer. I blant dukker vortene opp først etter flere år.

Den som har kondylomer merker kløe, sprekker og blødninger i underlivet. Alle vorter behøver ikke være kondylomer, men om man får vortelignende hudforandringer ved kjønnsorganet, bør man oppsøke lege.

Prøvetaking

Kondylomviruset kan ikke dyrkes i laboratorier, og derfor kan man ikke si hvem som bærer på viruset eller ikke. De store typiske vortene er lette å se og diagnostisere. Om de er små eller har et annerledes utseende, behøves en mikroskopisk analyse av en vorte.

Behandling

Det går ennå ikke an å behandle bort kondylomviruset, men vortene kan behandles. Kondylominfeksjonen går over av seg selv etter noen år, men man kan ikke si når man ikke lenger er smittebærer. Behandlingen går ut på å få bort vortene. De kan behandles med et spesielt middel, brennes eller fryses bort. I blant brukes også laser for å fjerne dem.

Følgesykdommer

Det finnes flere typer kondylomvirus. Den typen som gir vorter, gir ikke celleforandringer. Visse andre typer kan gi celleforandringer på livmorhalsen. Celleforandringer kan i noen tilfeller langsomt over mange år utvikles til kreft. Celleforandringer kan hindres. Det er derfor viktig at alle kvinner fra 23-25-årsalderen går til gynekologiske undersøkelser med noen års mellomrom.

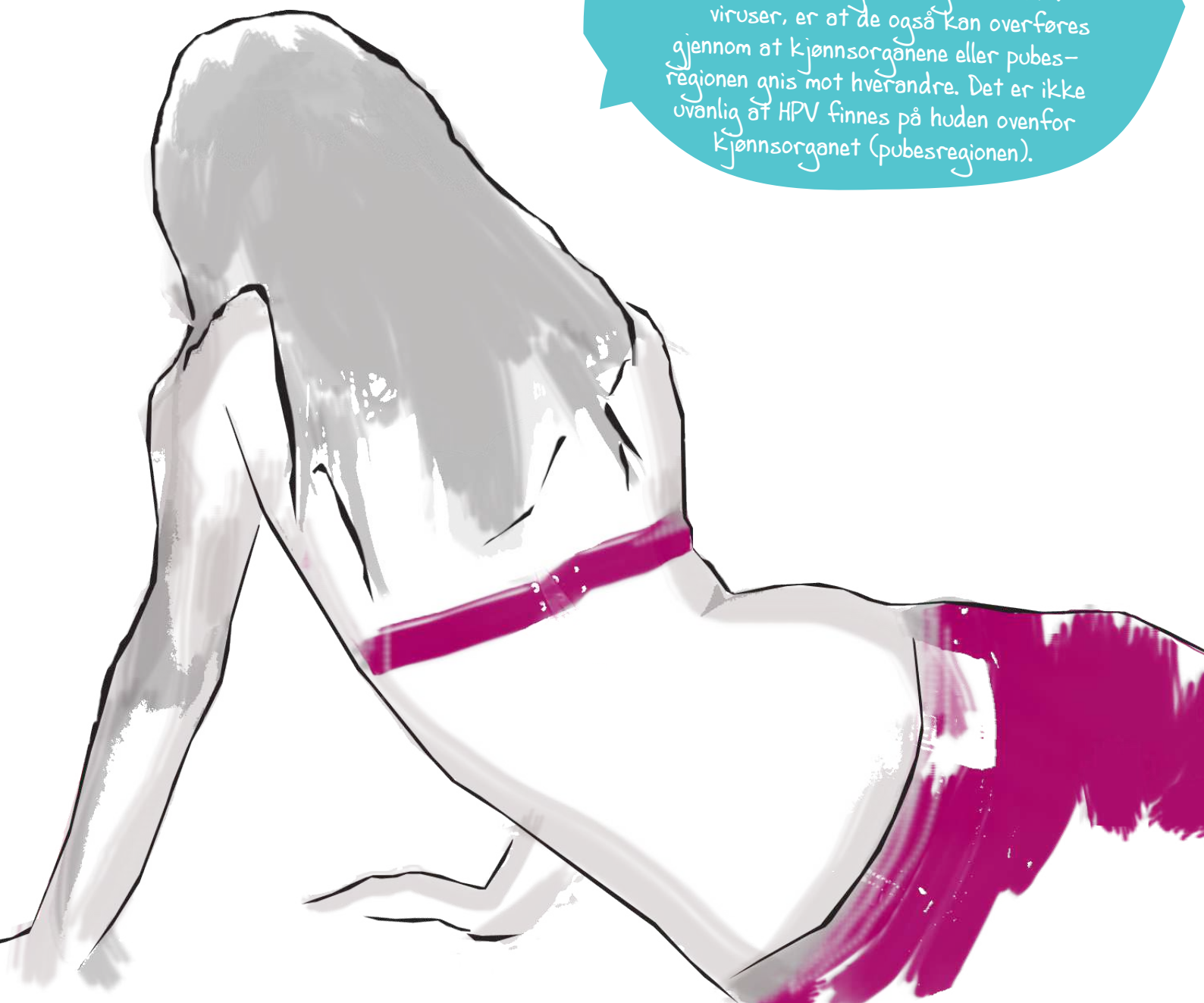
Forebyggende

Man kan vaksinere seg mot visse typer av HPV-virus og dermed også minske risikoen for livmorhalskreft og kondylomer. Best beskyttelseeffekt får vaksinen på personer som ennå ikke er utsatt for HPV-smitte, det vil si på den som ennå ikke har hatt sin seksuelle debut.

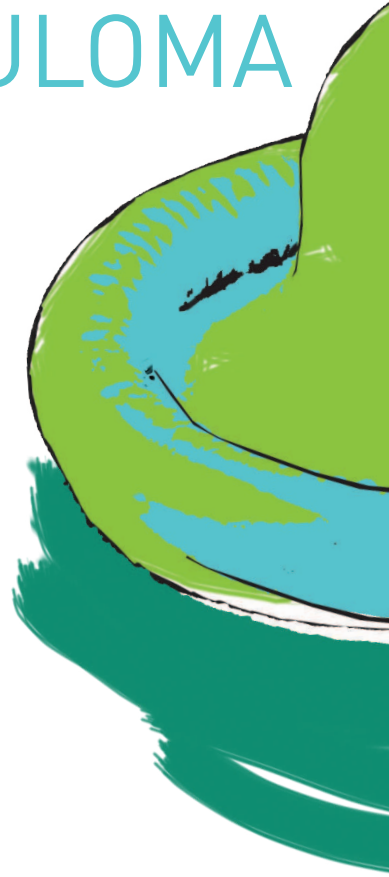
Husk!

Kondom gir en viss beskyttelse mot kondylomer og er absolutt bedre enn ingen beskyttelse i det hele tatt.

Grunnen til at kondom ikke beskytter fullt ut mot kondylomer og andre HPV-viruser, er at de også kan overføres gjennom at kjønnsorganene eller pubesregionen gnis mot hverandre. Det er ikke uvanlig at HPV finnes på huden ovenfor kjønnsorganet (pubesregionen).

LYMFOGRANULOMA VENEREUM (LGV)

Sykdommen kan overføres gjennom ubeskyttet sex.

Symptomer

LGV forårsakes av en variant av samme bakterie som forårsaker klamydiainfeksjon. Men denne varianten er mer aggressiv enn den vanlige klamydiabakterien.

Det vanligste er at den smittede får små smertefrie sår på kjønnsorganet, i svelget eller endetarmen. Et symptom som kommer senere, er oppsvulmede lymfekjertler. Hevelsen kan bli stor og det kan gjøre veldig vondt. Det tar uker og opp til noen måneder innen lymfekjertlene påvirkes.

Prøvetaking

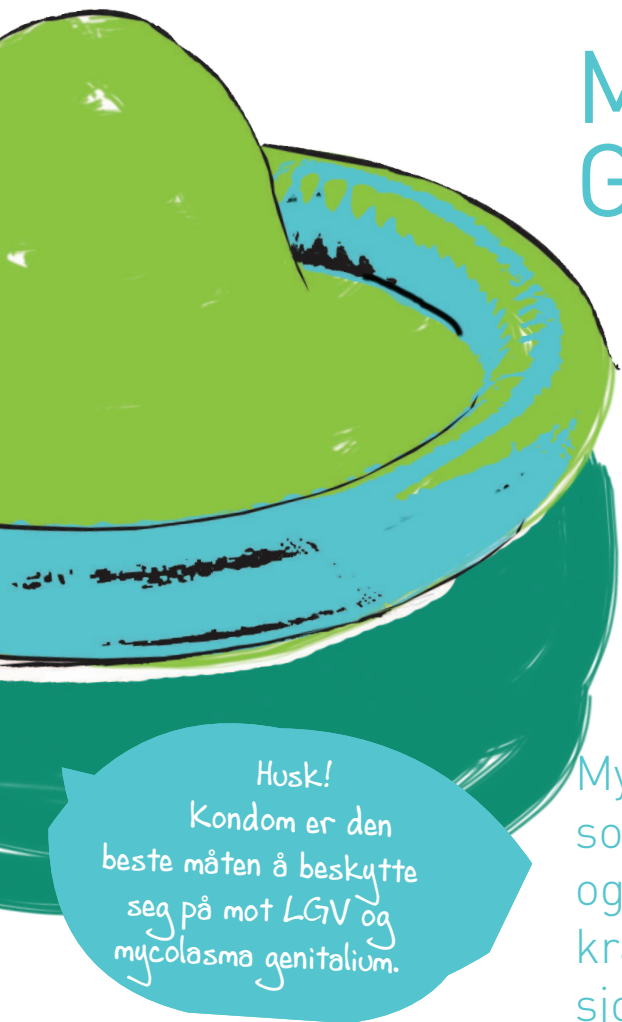
Prøvetaking skjer på samme måte som ved klamydiainfeksjon, men ved klinisk mistanke om LGV bør prøve tas med pinne også fra urinrøret ettersom urinprøven kan vise feilaktig resultat.

Behandling

LGV behandles med samme antibiotika som ved klamydiainfeksjon, men i høyere dose og over lenger tid.

Følgesykdommer

Uten behandling kan lymfekjertlene ta skade, og det kan igjen føre til kronisk arrdannelse. Sykdommen øker mottakelighet for hiv-smitte.

MYCOPLASMA GENITALIUM

Mycoplasma genitalium er en bakterie som kan forårsake infeksjoner i urinveier og kjønnsorgan. Betennelsen er relativt kraftig, og infeksjonsbildet og komplikasjoner ligner de man ser ved klamydia.

Smittevei

Sykdommen kan overføres gjennom ubeskyttet sex.

Symptomer

Du kan ha fått mycoplasma genitalium dersom:

- det svir når du tisser
- det kommer en væske fra urinrøret eller skjeden.

Symptomene kommer ofte 1-2 uker etter at man er blitt smittet, men kan også oppstå flere måneder senere. Det er bare rundt halvparten, flere menn enn kvinner, som har symptomer.

Prøvetaking

For å få vite om man er smittet, må man ta en urinprøve eller la legen ta prøve fra urinrøret eller livmorhalsen. Prøvene kan gi utslag tidligst én uke etter at man har hatt ubeskyttet sex.

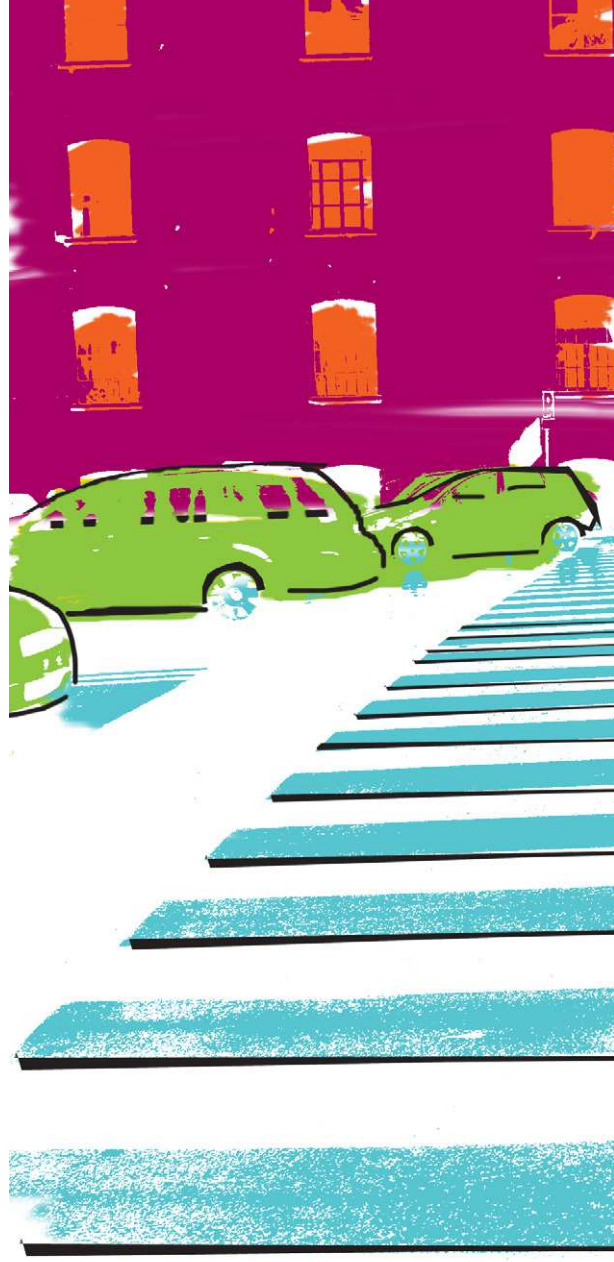
Behandling

Mycoplasma genitalium behandles med antibiotika. I blant må man bytte antibiotikatype ettersom denne behandlingen ikke alltid fungerer. Derfor er det ekstra viktig å gjøre en etterkontroll for å se om infeksjonen virkelig har forsvunnet. Legen som har ansvaret for behandlingen, setter også regler for når du kan ha sex igjen.

Følgesykdommer

Foreløpig vet man lite om følgesykdommer. Det finns visstnok støtte for at det kan lede til betennelse i livmorhals, livmor samt i egglederne hos kvinner. Menn kan få urinveisinfeksjon og prostatabesvær.

SYFILIS

Sykdommen kan overføres gjennom ubeskyttet sex.

Symptomer

Om du har syfilis kan du få:

- smertefrie sår på kjønnsorganene
- utslett over hele kroppen inklusiv håndflater og fotsåler, men som ikke klør
- hoven lyske.

Sårene forsvinner etter 3-6 uker, men bakteriene blir igjen i kroppen. Etter en tid får man utslett på huden.

Andre symptomer

- Feber
- Kvalme
- Trøtthet
- Leddsmerter
- Håravfall

Like vanlig er det at infeksjonen ikke gir noen symptomer i det hele tatt, men at man likevel er smittebærer.

Prøvetaking

Om du har et syfilissår, kan en lege ta bakterier derfra og undersøke dem i et mikroskop. Legen kan også ta en blodprøve, som viser om du har syfilis tidligst noen uker til måneder etter at du er blitt smittet.

Behandling

Syfilis behandles med antibiotika. Legen som har ansvaret for behandlingen, setter regler for når du kan ha sex igjen. Etter behandlingen må du gå på gjentatte kontroller i minst ett år.

Følgesykdommer

Sykdommen er veldig alvorlig. Om syfilis ikke behandles, kan den gi skader på for eksempel hjernen og hjertet. En gravid kvinne med syfilis kan overføre bakteriene til fosteret via morkaken og forårsake store skader hos fosteret. Det farlige med syfilis er at sykdommen kan være vanskelig å oppdage i sine første stadier.

TRICHOMONAS

Tenk sikkerhet når du skal ha sex. Ta noen enkle forhåndsregler før du tør steget!

Trichomonas kan overføres gjennom ubeskyttet sex.

Symptomer

Om du har Trichomonas kan du få:

- en væske som er illeluktende, skummer og i blant er blandet med blod
- et underliv som er hovent og svir
- svie og verk når du tisser.

Mange får besvær av smitten, men det er også mange kvinner som ikke merker at de er blitt smittet. Hele 50 % av alle som har Trichomonas er helt symptomfrie.

Prøvetaking

På kvinner tar legen en prøve fra skjeden og undersøker det i et mikroskop. Proven tas som regel ikke på menn.

Behandling

Behandles med antibiotika.

Husk!
Kondom gir best mulig beskyttelse mot syfilis og Trichomonas.

RFSU Norge AS
Pb 10 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 815 33 666
Faks: 22 82 25 10
Epost: post@rfsu.no

Vil du vite mer?

Besøk oss på rfsu.com og
facebook.com/rfsunorge

